

Tekenen, handenarbeid, textiele werkvormen (oude stijl en nieuwe stijl)

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

20 **02**

Tijdvak 2

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel.

Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten, die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 90 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Algemeen gedeelte

Centraal Station Amsterdam

Maximumscore 1

1 één van de volgende:

- De vele schepen (en het brede water van het IJ) en/of de figuren (uit verre landen) op de voorgrond, beladen met koopwaar, verwijzen naar de belangrijke handelsstad (stapelmarkt) die Amsterdam in de zeventiende eeuw was.
- In het midden op de voorgrond zit een gekroonde vrouwenfiguur op een troon, met het wapen van de stad: de Amsterdamse stedenmaagd, of een figuur die de stad Amsterdam personificeert (en in het midden houden gevleugelde figuren nogmaals het wapen van Amsterdam omhoog).

Maximumscore 1

2 Het station ontnemt je het gezicht op het IJ: het staat als een muur tussen het water en de stad.

Maximumscore 2

3 De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De architect is de vormgever die schoonheid nastreeft: vormgeving en versiering is belangrijker dan de constructie: het stationsgebouw zelf is een prominent gebouw geworden vol historische motieven en ornamenten 1
- De ingenieur houdt zich vooral bezig met construeren, dus met het functionele: hij past nieuwe/industriële materialen toe en laat de constructie zichtbaar: de overkappingen van de perrons zijn het werk van (een) ingenieur(s) 1

Maximumscore 2

- 4 twee van de volgende voordelen:
- Er zijn grote overspanningen mogelijk (omdat ijzer relatief licht en sterk materiaal is).
  - In zo'n ijzeren kap kunnen gemakkelijk (veel) ruiten worden gezet, dus er is goed daglicht.
  - IJzeren spanten worden in mallen gegoten (of in hoogovens gewalst) en zijn dus gemakkelijk in grote aantallen te produceren.
  - De spanten kunnen geprefabriceerd worden en snel gemonteerd.

per juist voordeel

1

Maximumscore 1

- 5 In de negentiende eeuw werden oude stijlen vaak (op eclectische manier) verwerkt tot een nieuw geheel: hier zijn bijvoorbeeld neo-Renaissance kenmerken te herkennen, of: de rijke decoratie maakt het gebouw paleis-achtig: in de negentiende eeuw was het 'aanzien' minstens zo belangrijk als de functie van het gebouw.

Maximumscore 2

- 6 • In het midden zit een gekroonde vrouwenfiguur: dit stelt de stedenmaagd voor of dit symboliseert Amsterdam (keizerin)
- Zij zit tussen een riviergod met een vis die water spuwt en een vrouw met een kruik waar water uit stroomt: dit zijn personificaties van het IJ en de Amstel

1

1

Maximumscore 2

- 7 • Het verwijst naar de traditie van Amsterdam als handelsstad, waar sinds de zeventiende eeuw (door de gunstige ligging aan Amstel en IJ) kooplieden uit de hele wereld hun waren kwamen (ver)kopen (net als in de gravure op figuur 1)
- Vroeger (zoals te zien op de gravure) gebeurde dat per schip, in de moderne tijd kon dat ook via het spoor; handelsreizigers en andere bezoekers van de stad reisden veelal met de trein

1

1

Maximumscore 1

- 8 De kap van het busstation is een voortzetting van de reeds bestaande drie kappen waar hij op aansluit (figuur 3 en 4) en tevens een afsluiting: van hoog naar laag met wisselend ritme, of: het busstation is op dezelfde hoogte geplaatst als de treinperrons, waardoor optisch een eenheid en voor de reiziger een duidelijk overzicht ontstaat.

Maximumscore 2

- 9 twee van de volgende:
- door van de overkapping van het busstation aan de kant van het water een open luifel te maken, waardoor de gevel naar het IJ weer open is
  - door een glazen pui te maken met winkels erachter (waardoor het busperron open en aantrekkelijk oogt)
  - door de omgeving veilig en vrij te maken voor voetgangers
  - Niet alleen treinen en bussen, maar ook waterverkeer komt/legt hier aan, wat het aantrekkelijk maakt.

per juist antwoord

1

Hotelkamers**Maximumscore 2**

- 10 twee van de volgende aspecten:
- Er staat bagage: een koffer en reistas wijzen op reizen.
  - beperkte inrichting van een standaard hotel/motel: bed, stoel, kast (in eenvoudige kleurstellingen)
  - De kamer is kaal, zonder persoonlijke elementen als foto's, schilderijen of snuisterijen.

per juist aspect

1**Maximumscore 3**

- 11 drie van de volgende aspecten:
- grote egale kleurvlakken
  - een kleurengamma met vooral onverzadigde of gedempte kleuren
  - een doordachte compositie met verticale en horizontale richtingen (doorbroken door de schuine bedrand en de bagage)
  - licht/donkercontrast met scherpe grenzen

per juist aspect

1**Maximumscore 2**

- 12 • voorstelling: de vrouw zit in haar ondergoed (en heeft haar schoenen uitgedaan): een intiem beeld, of: de vrouw is in zichzelf gekeerd en/of kijkt ons niet aan
- vormgeving: het beeld wordt afgesloten door bedframe en kast, die als repoussoir werken, waardoor je als beschouwer 'inzoomt' of waardoor je dicht bij de vrouw bent

11**Maximumscore 2**

- 13 Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
Reizen en koffers duiden op het ontbreken van 'thuis', een hotel duidt op anonimiteit. Dit wordt versterkt door de onpersoonlijke standaardinrichting en/of door de ongezelligheid van de kamer. Er ontstaat zo een sfeer van leegte (de vrouw leest een brief, waardoor het lijkt of ze iemand verwacht of naar iemand verlangt).

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1**Maximumscore 3**

- 14 drie van de volgende aspecten:
- vlekkerige vloerbedekking
  - haveloze of goedkope bedden met dunne metalen poten en/of een onaantrekkelijke achterwand
  - dunne spreien met uitgerafelde randen
  - verder is de kamer leeg en kaal: er is bijvoorbeeld geen tafel of stoel te zien of iets wat duidt op enige luxe

per juist aspect

1*Opmerking**Aan antwoorden die over de rommel gaan geen punten toekennen.*

Maximumscore 2

- 15 twee van de volgende:
- Eén bed is beslapen: ze is alleen in het hotel.
  - Er staat een telefoon op het bed: dat duidt op (het verlangen naar) contact met anderen.
  - Overall slingeren haar spullen (ze neemt de hele kamer in beslag): ze is nogal slordig/onverschillig.
  - Het bed ligt vol folders en boeken: ze leest veel of heeft van alles uitgezocht.
  - Er liggen rode pumps op de grond: ze is een uitgaanstype.

per juist antwoord

1**Maximumscore 1**

- 16 Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
Goldin toont in de foto persoonlijke bezittingen en hoe ze daarmee omgaat. Als beschouwer zie je vooral rommel, wat je normaal gesproken van een vreemde niet ziet. Dat geeft een enigszins onbehaaglijk gevoel, alsof je het eigenlijk niet hoort te zien of alsof je de verkeerde hotelkamer betreedt.

Maximumscore 2

- 17 twee van de volgende:
- De ordening van het beeldvlak lijkt willekeurig of voldoet niet aan klassieke compositieschema's: het grote gele vlak van de bedden is niet echt in evenwicht met het lege grondvlak (en het bed raakt de rand van de foto en de verticale lijnen/wanden staan schuin).
  - De foto is niet gearrangeerd: de objecten zijn niet mooi 'schilderachtig' neergelegd als bij een stilleven, maar liggen zoals ze toevallig zijn neergegoot (bijvoorbeeld de zwarte tas in het midden is storend, trekt te veel aandacht).
  - Het onderwerp lijkt nauwelijks bijzonder genoeg voor een foto: een rommelige goedkope hotelkamer.

per juist antwoord

1**Maximumscore 1**

- 18 Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):
- Fotografie wordt tegenwoordig ook als kunst beschouwd, als er een bepaalde visie op de wereld uit spreekt, en/of als de fotograaf een eigen visuele 'taal' spreekt (wat in het werk van Nan Goldin het geval is: deze foto suggereert een (onopgesmukt) verhaal over het hedendaagse leven).
  - De foto sluit aan bij een trend in de hedendaagste kunst om je eigen (kunstenaars)leven als onderwerp te nemen en ook of juist 'onesthetische' details te tonen.

Tulpen**Maximumscore 3**

- 19 drie van de volgende aspecten:
- De wagen wordt bemand door narren of dwazen (met narrenkappen).
  - Op de vlag is een zotskap afgebeeld.
  - Een aap in de mast bevuilt de opvarenden.
  - De kar is omringd door weggeworpen tulpen (met hun namen erbij).
  - De wind (die tulpen voortblaast) verwijst naar de 'windhandel'.
  - Het narrenschip rijdt het water in of vergaat in zee (op de achtergrond).

per juist aspect

1

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 3	
20 ☐ De mensen hielden van plaatjes met een moraal, of van beeldraadsels twee van de volgende aspecten:	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Er is veel op te zien of te lezen: het is een uitgebreid 'verhaal'. • Het gaat over een actuele (en opzienbarende) gebeurtenis uit die tijd. • Het is een geestig commentaar. 	<u>2</u>
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 2	
21 ☐ twee van de volgende aspecten:	
<ul style="list-style-type: none"> • gecompliceerde constructie (met al die losse tuitjes die goed aan moeten sluiten) • Het grote formaat maakt het kwetsbaar: het is moeilijk om zo'n vaas gaaf te bakken. • uitgebreide en verfijnde beschildering (met een voorstelling en chinees-aandoende decoraties), of handbeschilderd en geglazuurd 	
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 3	
22 ☐ drie van de volgende aspecten:	
<ul style="list-style-type: none"> • Het zijn hoge objecten die naar boven toe versmallen (vergelijkbaar met tulpenvazen). • Ze zijn opgebouwd uit verschillende (gestapelde) delen. • Ze hebben eenzelfde soort tuitjes voor de bloemen. • De kleur blauw verwijst naar het Delftse blauw. 	
per juist aspect	<u>1</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Aan het antwoord „Er zitten tulpen in.” geen punten toekennen.</i>	
Maximumscore 2	
23 ☐ twee van de volgende:	
<ul style="list-style-type: none"> • Ze hebben niet meer het formaat van een vaas maar van sculpturen. • Door de vereenvoudiging in vorm en kleur en het ontbreken van versiering komen de plastische kwaliteiten sterk naar voren. • Er kan geen water in (er moeten losse vaasjes ingehangen worden als je de tulpen wilt voeden). 	
per juist antwoord	<u>1</u>

Tekenen**Reizende kunstenaars****Maximumscore 2**24 twee van de volgende:

- Alles is heel gedetailleerd geschilderd met bijvoorbeeld houtnerf, vouwen, kreukels, ezelsoren, 'geschreven' teksten (zonder zichtbare penseelstreek).
- Er is gewerkt met licht en schaduw, bijvoorbeeld eigen schaduw in de vouwen en/of slagschaduw op de ondergrond, waardoor de brieven los komen van de achtergrond.
- De brieven (en pennen) zijn op ware grootte (en ook echte brieven hebben weinig diepte).

per juist antwoord

1**Maximumscore 1**

25 ■ C (trompe-l'oeil)

Maximumscore 326 drie van de volgende:

- Er ontstaat een geometrisch patroon dat als een 'raster' over het hele vlak ligt of er wordt een extra kader gevormd.
- Door de banden staan alle voorwerpen met elkaar in verbinding.
- Bepaalde richtingen in de compositie worden door de linten versterkt, bijvoorbeeld de diagonaal van rechtsboven naar linksonder of de verticale as van de brieven aan de linkerkant.
- Het kruispunt van de linten ligt precies in het midden van het schilderij (terwijl de voeg tussen de twee panelen links van het midden ligt).

per juist antwoord

1**Maximumscore 2**27 Het antwoord moet de volgende strekking hebben, waarbij twee van de drie gevraagde aspecten moeten worden uitgelegd:

In de Noordelijke Nederlanden bestond in de zeventiende eeuw een burgercultuur. De burgerij had een grote voorkeur voor *onderwerpen uit het dagelijks leven* die zo realistisch mogelijk of overeenkomstig hun eigen milieu/huisinrichting werden weergegeven (*smaak*). In de barok in overige Europese landen (waar opdrachten meestal door de katholieke kerk of het hof werden verstrekt) waren de *onderwerpen vaak godsdienstig, mythologisch of historisch*. Het formaat van de kunstwerken was daar meestal groter, de composities beweeglijker. Een stilleven als op afbeelding 11 past, vanwege het eenvoudige onderwerp en de *realistische of intieme weergave met aandacht voor het detail* meer in een burgerlijke cultuur (dan in een kerkelijke of hofcultuur), dus is meer een versiering voor woonkamers.

Indien één van de gevraagde aspecten juist uitgelegd

1**Maximumscore 3**28 drie van de volgende:

- Het materiaal is onorthodox, of: het werk is opgebouwd uit 'afval'.
- Het is niet geschilderd maar geplakt, of: het bestaat uit 'objets trouvés' (uit het eigentijdse leven).
- Er zit een element van toeval in zijn werk (toevallig opgeraapt, bijeen vergaard materiaal).
- De gedeeltelijk leesbare tekst heeft geen mededelingswaarde of boodschap (het lijkt op een dadaïstisch klankdicht met toevalsaspecten).

per juist antwoord

1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
29 ☐ twee van de volgende: <ul style="list-style-type: none"> • De compositie bestaat vrijwel helemaal uit geometrische vormen. • Het werk is (zorgvuldig) geordend in horizontale en verticale richtingen. • Streng arrangement in een beperkt aantal kleuren: zwart en rood (en beige en lichtgrijs) of in kleuren die het materiaal van zichzelf al had. 	
per juist antwoord	<u>1</u>
Maximumscore 3	
30 ☐ – de tekst op afbeelding 12 (twee van de volgende aspecten): <ul style="list-style-type: none"> • is afgesneden of bestaat uit willekeurige fragmenten. • staat soms ondersteboven. • wordt soms overlapt. 	<u>2</u>
per juist aspect	<u>1</u>
– De tekststroken en tekstvlakken zijn belangrijke elementen in de compositie/versterken bepaalde richtingen in de compositie of verlevendigen het beeld	<u>1</u>
Odalisken	
Maximumscore 2	
31 ☐ drie van de volgende aspecten: <ul style="list-style-type: none"> • De vrouw draagt een harembroek en/of glanzende stof om haar bovenlichaam. • Oosterse muiltjes op de grond. • Er zijn veel stoffen in warme, gloedvolle kleuren toegevoegd. • Zij draagt glanzende sieraden (haarband, armband, oorhangers). 	
Indien twee aspecten juist	<u>1</u>
Indien minder dan twee aspecten juist	<u>0</u>
Maximumscore 2	
32 ☐ Hij heeft het meisje niet exact nageschilderd, maar 'verbeterde' de natuur om een 'mooier' resultaat te krijgen	<u>1</u>
Dat is te zien aan (één van de volgende aspecten):	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none"> • stand van de benen: op de foto zie je de bovenbenen sterker verkort dan op het schilderij • Haar rechtervoet is op het schilderij meer naar binnen gedraaid. • De vormen en contouren zijn vloeiender dan op de foto: dat maakt het sensueler. • Op de foto rust haar rechterhand op de voet, op het schilderij ligt die hand hoger. 	
Maximumscore 1	
33 ☐ In de Romantiek hadden veel kunstenaars belangstelling voor het exotische en het verleidelijke en/of wilden zij ontsnappen aan de dagelijkse realiteit.	
Maximumscore 2	
34 ☐ twee van de volgende aspecten: <ul style="list-style-type: none"> • schilderachtige/bewogen/persoonlijke werkwijze of hanteringswijze • groot licht/donkercontrast • warme, gloedvolle kleuren 	
per juist aspect	<u>1</u>

Maximumscore 2

- 35 twee van de volgende aspecten:
- De achtergrond en ondergrond zijn vol patronen die net zoveel aandacht trekken als de vrouw.
  - De kleuren in de achter- en ondergrond zijn zuiver en opvallend (evenals de kleuren van de vrouw), zodat zij zich opdringen.
  - Er is maar weinig dieptesuggestie, of: de ondergrond is 'opgeklapt', waardoor de omgeving bijna net zo dichtbij lijkt als de vrouw op de bank.

per juist aspect

1

Maximumscore 1

- 36 De toepassing van 'arabesken'/arabische siervormen of de voorkeur voor decoratieve (vlakke) patronen.

Maximumscore 3

- 37 drie van de volgende:
- De toets van Delacroix is fijner dan die van Matisse (bijvoorbeeld te zien aan de stoffen op de voorgrond).
  - Delacroix schildert in lagen over elkaar, Matisse schildert direct ('alla prima'- effect).
  - Delacroix detailleert meer (bijvoorbeeld te zien aan de handen en voeten van de vrouwen).
  - Delacroix laat licht en donker meer geleidelijk in elkaar overlopen dan Matisse doet (bijvoorbeeld te zien aan het gordijn op de achtergrond).
  - Matisse zet sterke contourlijnen om de vormen (en als patroon op de grond).

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 38 Delacroix schept een aangename, zinnelijke voorstelling door middel van een verleidelijke vrouw (halfnaakt, ontspannen, kijkt de beschouwer verleidelijk aan)
De vrouw van Matisse gaat veel meer op in de omgeving van sierlijke patronen en levendige kleuren: het onderwerp is bij hem meer aanleiding voor een schilderij dat aangenaam is door de vormgeving

1

1

Amerika in beeld**Maximumscore 2**

- 39 twee van de volgende:
- de natuurvolken die er wonen, te zien aan (het ontbreken van) kleding en/of hun versieringen
  - de dieren die in die streek voorkomen
  - voorwerpen en kostbaarheden, bijvoorbeeld maskers, gouden schalen, wapenrusting in de hoek

per juist antwoord

1

Maximumscore 3

- 40 drie van de volgende aspecten:
- Alles is als een soort tentoonstelling gepresenteerd, of: het is de weergave van een verzameling of rareitienkabinet (verlevendigd met echte mensen).
  - De schilderijen (en 'beelden') zijn een vast onderdeel van een vertrek, waardoor het geheel een museum of tempel lijkt (en het vertrek is helemaal gereserveerd voor deze presentatie).
  - Er zijn (echte, naakte) mensen en dieren op de grond uitgesteld.
  - Er zijn schilderijen met verschillende soorten vlinders (en insecten).
  - Er zijn schilderijen met historische (of anekdotische) scènes.

per juist aspect

1

Maximumscore 1

- 41 Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
In de zeventiende eeuw bestond veel belangstelling voor kennis van de natuur en van de omringende (pas ontdekte) wereld: de natuur en de geografie werden (op wetenschappelijke wijze) bestudeerd. Het registreren en verzamelen van gegevens en voorwerpen draagt bij aan de toename van kennis.

Maximumscore 3

- 42 drie van de volgende:
- door de directe, schilderachtige toets of losse hanteringswijze
  - door de verschillende verflagen
  - door de kleuren naar zijn hand te zetten
  - door de contouren en grenzen van de staten te vervagen
  - door de close-up of afsnijding

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 43 twee van de volgende aspecten:
- Een aantal staten heeft nog een eigen kleurveld.
  - Sommige staatsgrenzen zijn te onderscheiden.
  - De ligging van de staten ten opzichte van elkaar is gehandhaafd.
  - De namen van de staten zijn te lezen (aangebracht met sjabloonletters).

per juist aspect

1

Maximumscore 1

- 44 Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):
- Het zijn (tweedimensionale) gegevens met een extra betekenis of lading: kaarten en vlaggen verbeelden bij Johns Amerika en symboliseren dus een land of volk.
  - Het zijn een soort ready-mades, standaard-tekens die voor iedereen eenzelfde betekenis hebben. Johns varieert ze op een schilderachtige manier.
  - Er ontstaat een zekere spanning bij de beschouwer die niet weet welke betekenis hij aan de voorstelling moet hechten: is het een vlag of een kaart of een schilderij?

Maximumscore 2

- 45 • Pop-art: een alledaags object of cliché is het onderwerp 1
- Abstract expressionisme: door de schilderachtige hanteringswijze en door zijn onderwerpen te behandelen als een abstract gegeven 1

Handenarbeid**Fonteinen****Maximumscore 2**

- 24 • technisch: met grote steenblokken vormt hij een (open) onderbouw voor de zware obelisk 1
 • beeldend: door de grillige rotsachtige vormen (en door de figuren) camoufleert hij de zware draagconstructie 1

Maximumscore 1

- 25 Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
Bernini laat vier rivieren ontspringen uit een rots. De rots symboliseert de kerk van Rome, de rivieren symboliseren de hele wereld: vanuit Rome wordt het katholieke geloof over alle werelddelen verspreid.

Maximumscore 1

- 26 één van de volgende:
 • Travertijn heeft een andere structuur dan het gladde marmer: grilliger en poreus/bros; het geeft daardoor een natuurlijker beeld van de rotspartij.
 • De rots onderscheidt zich nu beter van de figuren, omdat travertijn een andere structuur en/of kleur heeft.

Maximumscore 2

- 27 twee van de volgende:
 • Toeristen krijgen een beeld van het historisch centrum (in miniatuur).
 • Wanneer iemand op de stoel plaatsneemt (om door de opening te kijken) stroomt er water van onder de stoel, waardoor het lijkt of hij in zijn broek plast. Dit wekt hilariteit op (en dat trekt weer andere toeristen aan).
 • De stoelen nodigen uit om foto's van elkaar te maken, zoals toeristen graag doen.

per juist antwoord 1

Maximumscore 3

- 28 drie van de volgende:
 • Brons (wordt gegoten dus) is geschikt voor beelden met veel details (hier: de stad en de decoratie in de stoelen).
 • Brons roest niet als het met water in aanraking komt, dus is geschikt voor een fontein.
 • Het donkere patina verwijst naar traditionele bronzen beelden (die in steden vaak te zien zijn).
 • Brons is sterk, dus maakt een beeld bestendig en/of bestand tegen beschadiging/vernieling.

per juist antwoord 1

Maximumscore 2

- 29 • Kabakov: uitgewerkte tekening met details of representatieve tekening, waarin duidelijk wordt hoe de fontein functioneert, of: de tekeningen zijn illustratief met verwijzingen naar de maat en de technische werking 1
 • Bernini: schets waarin de eerste ideeën op papier worden gezet of snel onderzoek naar verschillende mogelijkheden (zonder bijkomstigheden) 1

Maximumscore 2

- 30 Door de Italiaanse naam lijkt het of er een echte fontein te zien is. Maar deze 'fontein' is geen groots beeldhouwwerk met opspuitend water, maar een eenvoudige bestelwagen waar water uitloopt. Bovendien is hij moeilijk te vinden omdat hij steeds ergens anders heenrijdt.

Indien een relevant deel van een antwoord juist 1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 3	
31 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Bernini: verheerlijking van de macht van Rome door barokke grandeur (een monument in een monumentale omgeving)	<u>1</u>
• Kabakov: kunst als amusement (zonder diepere bedoelingen: een huiselijk tafereeltje zonder monumentaliteit)	<u>1</u>
• De fontein van Signer is een anti-fontein (in de geest van Dada) of een artistieke en/of humoristische overweging over de rol van fonteinen als aankleding van de stad	<u>1</u>
Vliegmachines	
Maximumscore 2	
32 ☐ • in- en uitklappen: de (slag)pennen kunnen gevouwen/gebogen worden door de draden aan te trekken (en weer gestrekt door de draden te laten vieren)	<u>1</u>
• het op- en neergaan van de vleugel: door middel van een hefboom (die door menselijke kracht in werking wordt gesteld)	<u>1</u>
Maximumscore 1	
33 ☐ Het toestel is (te groot en dus) te zwaar om door menselijke spierkracht (schouders en bovenarmen) bewogen te kunnen worden, daar is een motor voor nodig.	
Maximumscore 3	
34 ☐ drie van de volgende aspecten:	
• Bovenop het toestel is een rotor/luchtschroef gemonteerd (met grote spanwijdte).	
• Aan de achterzijde is een staartschroef geplaatst (bestemd voor de voortstuwing).	
• De 'cabine' is relatief klein in verhouding tot de spanwijdte van de luchtschroef.	
• Er is een mechaniek (van trappers, ketting en tandwiel) aanwezig dat verschillende onderdelen in beweging brengt of kan brengen.	
• Het toestel is licht en/of transparant van constructie.	
per juist aspect	<u>1</u>
Maximumscore 3	
35 ☐ • vorm: logge vorm waarvan onderdelen zijn aangetast en/of delen lijken los te raken en/of de wielen zijn gedeformeerd	<u>1</u>
• kleur: de donkere 'loden' kleur geeft een indruk van verweerdheid en ouderdom (en ook van zwaarte) of maakt een geblakerde indruk	<u>1</u>
• textuur: de onregelmatige 'huid' doet geschonden aan, of: de naden en ribbels doen denken aan littekens of lappen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
36 ☐ In het aards paradijs was de slang de duivel, die de mensen verleidde tot het Kwaad (waarop God hen uit het paradijs verjoeg). De slang is daarmee/sindsdien symbool voor het kwaad geworden en het kwaad veroorzaakt oorlog. Het vliegtuig wijst op bombardementen en vernietiging van geluk of van het paradijselijke.	
Indien een relevant deel van het antwoord juist	<u>1</u>
Maximumscore 3	
37 ☐ De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
• Leonardo da Vinci: zijn onderzoek komt voort uit wetenschappelijke belangstelling (voor verschijnselen in de natuur) en het verlangen om te kunnen vliegen. In zijn tijd was vliegen nog een utopie	<u>1</u>
• Panamarenko wil niet vliegen maar een fantasiewereld scheppen: hij maakt objecten die eruit zien of ze kunnen vliegen, of: hij wil van het technologische terug naar het ambachtelijke	<u>1</u>
• Bij Kiefer gaat het niet om het vliegen. Hij gebruikt het vliegtuig als een metafoor/symbool voor het tragische van oorlog en bombardementen	<u>1</u>

Olifanten

Maximumscore 3

- 38 • Oren: stroken triplex (of hout) zijn gestoomd en daarna gebogen en aan elkaar gezet 1
- Slagtanden: planken zijn verlijmd tot massieve stukken hout die daarna in vorm gezaagd en geschaafd zijn 1
- Slurf: dunne latten zijn gebogen en vormen (taps toelopende) 'cilinders' die onder verschillende hoeken aan elkaar bevestigd zijn 1

Maximumscore 1

- 39 één van de volgende:
- Het beeld is een open constructie, bestaande uit machine-achtige onderdelen die met elkaar verbonden zijn.
- Er zijn assen, pennen en wielen te zien waardoor het lijkt of onderdelen kunnen draaien.

Maximumscore 3

- 40 drie van de volgende:
- De olifant is erg groot (nog groter dan een echte olifant).
- Het beeld is een ingewikkelde constructie die indrukwekkend aandoet (en het grootse van de olifant versterkt).
- Suggestie van kracht door het formaat van sommige houtverbindingen en door enkele enorme onderdelen.
- De olifant staat rechtop en richt zijn kop op met zijn oren wijduit (aanvalshouding).
- per juist antwoord 1

Maximumscore 2

- 41 • Uit de autodeuren zijn metalen platen gesneden/geknipt die vervolgens (ingeknipt en) gebogen zijn tot de vorm van de olifantenkop 1
- Uit de landkaarten zijn oren geknipt en aan de kop bevestigd 1

Maximumscore 2

- 42 De olifant (natuur of bedreigde natuur) is gemaakt van industriële producten/autodeuren dus is al kunstmatig geworden (leeft vrijwel alleen nog in natuurparken). De oren zijn letterlijk verbonden met de landkaarten van gebieden waar nog woeste natuur te vinden is.

Indien een relevant deel van het antwoord juist 1

Maximumscore 2

- 43 • De olifantenkop hangt als een jachttrofee aan de muur 1
- De continenten zijn uit de kaarten weggeknipt en er blijven gaten over, als symbool van de teloorgang of vernietiging van de natuur 1

Maximumscore 2

- 44 De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:
- Bittenbinder: bij beeldhouwkunst gaat het om het maken, of beeldhouwkunst is de opbouw van een vorm: ambachtelijkheid leidt tot schoonheid 1
- Woodrow: een beeld kan ontstaan uit bestaande voorwerpen (of uit afval) die een nieuwe vorm en betekenis krijgen. Het idee of de suggestieve kracht is hier belangrijker dan vakmanschap. (Het is een installatie en daardoor meer omvattend: je betreedt het grondgebied of de gedachtenwereld van een ander.) 1

Textiele werkvormen**Oosterse invloeden****Maximumscore 1**

- 24 één van de volgende:
- Omdat bij een kimonomodel de stof zonder schoudernaad door kan lopen (de stof is dubbelgevouwen geknipt) loopt het dessin ook door en dat is dan óf voor óf achter ondersteboven. Dat betekent dat het dessin/de motieven geen 'onder' of 'boven' moet(en) hebben.
  - Het dessin komt goed tot zijn recht door het ruime model.

Maximumscore 2

- 25 Met behulp van de satijnbinding wordt een patroon ingeweven. Door de lichtval worden afwisselend ketting- of inslagdraden zichtbaar en verschijnt het patroon.

Indien een relevant deel van het antwoord juist

1

Maximumscore 1

- 26 door een glanzende draad te gebruiken

Maximumscore 1

- 27 Het dessin is op de stof gedrukt.

Maximumscore 3

- 28 drie van de volgende verschillen:

afbeelding 26:

- de jas is ruim gesneden
- de jas is recht
- de mouwen zijn breed

afbeelding 27:

- de jas is in model gesneden
- de jas is gerend
- de mouwen zijn strakker
- de jas heeft sluitingen

- de jas heeft een overslag, geen sluiting

per juist verschil

1

Maximumscore 2

- 29 • Bij dit soort kleding van Poiret is geen korset meer nodig
• De jas geeft meer bewegingsvrijheid dan men gewend was: hij is van soepele stof gemaakt en is ruim van model

1

1

Maximumscore 3

- 30 vier van de volgende verschillen:

Poiret:

- asymmetrisch (overslag)
- ingezette rechte mouw
- puntige revers
- rechthoekig silhouet
- draperie (bij sluiting)

Galliano:

- symmetrisch
- aangeknipte mouw
- afgeronde revers (sjaalkraag)
- driehoekig silhouet
- geen draperie

Indien vier verschillen juist

3

Indien drie verschillen juist

2

Indien twee verschillen juist

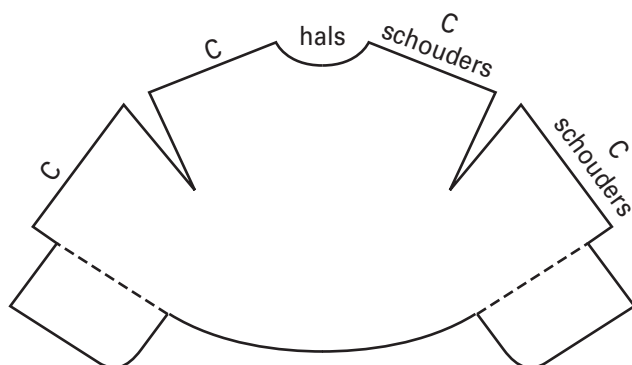
1

Indien minder dan twee verschillen juist

0

Maximumscore 4

- 31 • A kan niet: een (half) voorpand en (half) achterpand zou dan uit één stuk stof gehaald zijn, waardoor er toch een schoudernaad nodig zou zijn óf (als de stof op de schouder door zou lopen) zouden er zijnaden nodig zijn 1
- B kan wel, maar het motief lijkt aan de zijkanen door te lopen, dus waarschijnlijk zijn er geen zijnaden, of: hiervoor zou bovendien een hele brede stof nodig zijn, wat deze variant minder waarschijnlijk maakt 1
- C is het meest waarschijnlijk: de schouderlijn loopt naar beneden en hoewel het motief over de schouders door lijkt te lopen moet daar een naad zijn aangebracht. Het motief blijft bij deze variant (zie tekening hieronder) aan de zijkanen intact 1

- D kan wel, maar dan heb je vier naden en je kunt er vanuit gaan dat Galliano probeert om het motief/de stof zoveel mogelijk intact te laten en dus zo min mogelijk naden te maken 1

Maximumscore 3

- 32 drie van de volgende aspecten:
- De sluiting is symmetrisch (twee dezelfde vormen) terwijl het motief op de stof dat niet is.
  - Het motief bestaat uit naturalistische bloemen en vruchten, de sluiting is een gestileerde fantasievorm (en geen herkenbare bloem).
  - De kleuren zijn anders: bruin en oker (en geen groen).
  - De sluiting lijkt uitgevoerd in een andere techniek (batik).

per juist aspect

1

Maximumscore 2

- 33 De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:
- Kostuum: Het is een vrije, onverwachte combinatie van verschillende elementen die verwijzen naar uiteenlopende modebeelden of stijlen (waarbij geen stijlzuiverheid is nagestreefd) 1
  - Presentatie: Kapsel en make-up verwijzen naar de jaren twintig (dat is 'retro', een postmodern citaat) en op de theatrale trap zijn (in plaats van boeketten) opzettelijk 'slordige' takken neergestrooid 1

Sluiers

Maximumscore 3

- 34 drie van de volgende kenmerken:
- De japon is tweedelig: cotte en surcotte.
  - verhoogde taille
  - lange (strakke) mouwen tot over de pols
  - v-vormige halslijn
  - horizontaal (rood) inzetstukje

per juist kenmerk

1

Maximumscore 1

- 35 De sluier valt over een kapje, waarop hij van boven en achter is vastgezet.

Maximumscore 2

- 36 • Het benadrukt de zedigheid/ingetogenheid van de vrouw: het haar wordt bedekt door het kapje 1
- Het geeft haar voornaamheid aan: door de kostbare materialen toont zij haar rijkdom of stand 1

Maximumscore 2

- 37 • De kleur wit is symbool voor zuiverheid/maagdelijkheid (en ook voor het sprookjesachtige: de bruid als fee).
- De sluier verhulde oorspronkelijk het gezicht van de bruid en werd door de man naar achteren geslagen, waardoor haar gezicht werd onthuld. (Dat betekent dat zij haar zuiverheid voor haar man bewaard heeft.)

Maximumscore 4

- 38 – afbeelding 31:

Uiterlijk/dracht (de twee volgende verschillen):

- transparante tulen sluier
- aan een diadeem of speld achter op het hoofd bevestigd: het haar blijft zichtbaar

Reden: het is vooral een decoratief accessoire, om de bruid op haar trouwdag zo mooi mogelijk te maken (dus bedoeld voor eenmalig gebruik)

1

1

– afbeelding 32:

Uiterlijk/dracht (de twee volgende verschillen):

- ondoorzichtige sluier/hoofddoek van dikkere stof
- strak om het hoofd gedragen, alleen het gezicht blijft zichtbaar, het haar is helemaal bedekt.

Reden: Islamitische meisjes en vrouwen moeten volgens sommige opvattingen hun haar bedekken. De sluier/hoofddoek is in de eerste plaats verhullend (en wordt buitenshuis altijd gedragen)

1

1

Maximumscore 2

- 39 twee van de volgende:

- De nadruk valt op de gezichten (met name op de blik) en die zijn duidelijk verschillend, of: de hoofddoekjes zijn in de foto's naar de randen gedrukt en vormen zo een omlijsting van de verschillende gezichten.
- Kleur en patroon van de hoofddoekjes verschillen.
- Kleine kenmerkende details zijn goed te zien (op zulke scherpe foto's).

per juist antwoord

1

Maximumscore 2

- 40 • vorm: een grote, waarschijnlijk ronde lap tule is dubbel geslagen (tot een halve cirkel) en over het hoofd gelegd
• decoratie: er zijn staafjes kralen opgenaaid (die naar beneden toe uitlopen in borduursel)

Maximumscore 4

- 41 vier van de volgende aspecten:
• De golvende lijnen suggereren beweeglijkheid.
• De plooiwal maakt het levendig.
• De lichtval op de kraaltjes is steeds verschillend.
• Bovenin ontstaan structuurverschillen door de verschillende richtingen van de kraaltjes.
• Onderin ontstaat een moiré-effect.

per juist aspect

1

Maximumscore 1

- 42 Het is een vorm die het haar van de draagster bedekt (en door het witte tule verwijst naar een bruidssluier), maar op de buitenkant zijn vormen aangebracht die haarstrengen voorstellen.

Maximumscore 2

- 43 • Surrealisme
• Er is een (Magritte-achtig) vervreemdend effect: de sluier bedekt de haren maar de haarlokken bedekken de sluier, of: de haarlokken doen denken aan slangen (Medusa-effect) en hebben een onnatuurlijke kleur

1

1

Rechten:

Collectie Rijksmuseum Amsterdam (figuur 1)
Nederlandse Spoorwegen, Utrecht (afbeelding 2)
Collectie Museum Boymans van Beuningen, Rotterdam (afbeelding 9)
Collectie Frans Hals Museum, Haarlem (afbeelding 10)

Met dank aan

Bentham Crouwel Architecten
Stichting Beeldende Kunst Middelburg/De Vleeshal
János Bittenbinder, Nijmegen

Einde